

P

‘Jongeren en kinderen zijn het wachten moe’

Kinderrechtencommissaris stelt nieuw jaarverslag voor

‘Het wachten moe’. Dat is de titel van het nieuwe jaarverslag van het Vlaams Kinderrechtencommissariaat. Het luidt de alarmbel over de nefaste invloed van wachten op het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Wachten op gepaste hulp, op gepast onderwijs, op een beslissing in hun verblijfsprocedure. Kinderen en jongeren slaken noodkreten omdat ze door al dat wachten niet tot hun rechten komen. Hun leven staat niet stil. Duizenden jongeren wachten op hulp. En door corona moesten ze vaak nog langer wachten. Dat valt niet meer uit te leggen aan die kinderen, jongeren en hun ouders.

Van september 2020 tot en met augustus 2021 kreeg het Kinderrechtencommissariaat **1.530 meldingen en klachten**. Dat is ruim **een kwart meer dan andere jaren**. Die stijging is duidelijk ook te wijten aan de vele signalen over de coronacrisis.

Bij de thema's staat onderwijs al jaren op 1. De meldingen gaan over een school vinden, sancties en regels op school, pesten, betwiste schoolresultaten en dit jaar dus opnieuw vaak over corona. Daarna volgen de meldingen over hulp aan minderjarigen, vooral over jeugdhulp en gezondheidszorg. En ook rechten in het gezin blijft een belangrijk thema, met weer veel vragen over probleemscheidingen.

Druk op mentaal welzijn door corona

Over corona kreeg het Kinderrechtencommissariaat 370 meldingen, klachten en signalen. Soms gingen die over individuele problemen, maar heel vaak klaagden melders over het overheidsbeleid. Over mondklappers en afstandsregels, over onlinelessen in de eigen slaapkamer of living, over te weinig kansen om vrienden te zien.

Kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens: ‘Opnieuw waren er veel belemmeringen om gewoon jong te kunnen zijn. Jongeren die klaar waren om uit te vliegen, zaten vast. Als het om kinderen en jongeren gaat, heeft dat wachten extra impact. Het remt ze om banden te smeden, om hun identiteit te vormen, om kennis en vaardigheden op te doen, om hun plek te vinden in de samenleving. Het is alsof de vleugels van jongeren afgeknipt worden omdat ze niet op tijd de juiste zorg en steun krijgen. Ze kunnen niet uitvliegen zoals dat op hun leeftijd hoort. “We zijn er mee bezig”, is niet genoeg.’

Scholen en leerkrachten deden vaak hard hun best om in de uitzonderlijke omstandigheden goed onderwijs te blijven bieden. En toch kregen het Kinderrechtencommissariaat heel wat meldingen van ouders en van jongeren zelf over extra stress door het afstandsonderwijs.

Wachlijsten ontploffen in zorg en hulpverlening

Soms klaagden ouders aan dat de hoge druk bij hun tieners leidde tot depressieve gedachten. Ondertussen toont ook wetenschappelijk onderzoek dat er bij jongeren zorgwekkend meer angststoornissen zijn, eetstoornissen, depressieve gevoelens en suïcidegedachten.

Amper 35 kg en toch vijf maanden wachten op aangepaste hulp

De 15-jarige Alicia kampt sinds de eerste lockdown met eetstoornissen. Het begon geleidelijk, onopvallend. Ze wilde gezonder eten, meer gaan wandelen en sporten. Meer en meer begon op te vallen dat Alicia door corona stilaan wegzakte in sociaal isolement. Ze zocht afleiding op sociale media. Eind augustus 2020 zochten haar ouders hulp bij de huisarts. Ondertussen was Alicia sterk afgevallen en viel ze af en toe flauw. De huisarts belde naar ziekenhuizen met een afdeling kinderpsychiatrie. Nergens was er plaats en ze kwam op de wachtlijst. De ouders startten begeleiding bij een diëtiste die ook psycholoog is. Half oktober ging het snel bergaf maar nog altijd was er geen plaats in een gespecialiseerde dienst. Alicia werd opgenomen in het ziekenhuis voor sondevoeding omdat ze nog amper 35 kg woog. Door de sondevoeding won ze weer wat gewicht. Maar begin januari 2021 stortte ze opnieuw in en werd ze weer opgenomen voor sondevoeding. Allemaal lapmiddelen om de tijd te overbruggen in afwachting van gespecialiseerde begeleiding. In de derde week van januari kregen Alicia en haar ouders het nieuws dat ze opgenomen kon worden in de kinder- en jeugdpsychiatrie.

- Volgens een enquête van Waddist, de app voor jongeren van de Arteveldehogeschool en De Ambrassade, zocht één op de twee jongeren in de coronaperiode psychologische hulp. Wetenschappers voorspellen dat coronamaatregelen en zeker ook de sluiting van de scholen nog negatieve effecten zullen hebben op langere termijn. Caroline Vrijens: 'Wij hebben altijd gevraagd om in de strijd tegen corona ook die risico's mee te laten doorwegen in het beleid. Intussen is wetenschappelijk aangetoond dat die negatieve effecten er wel degelijk zijn.'
- Volgens cijfers van het agentschap Opgroeien stonden op 31 december 2020 liefst 6.113 kinderen en jongeren op een wachtlijst voor niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpvoorzieningen, CKG's, centra voor integrale gezondheidszorg, GES+-voorzieningen en pleegzorg. De Vlaamse Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychiaters telde in april 2021 meer dan 23.700 kinderen en jongeren die wachtten op psychologische ondersteuning. Ze maakte dat bekend in de campagne 'Wij gaan overkop' en vroeg extra middelen. Professor Ronny Bruffaerts (KULeuven) zegt dat in Vlaanderen zo'n 69.000 jongeren die behandeling nodig hebben, die behandeling de eerste 12 maanden niet krijgen. Dat is onaanvaardbaar. Ook de Hoge Gezondheidsraad trekt daarover aan de alarmbel.
- Momenteel hebben we geen actuele cijfers om het beleid voor geestelijke gezondheidszorg goed te kunnen opvolgen en evalueren.
- Er wordt nog te weinig ingezet op preventie en vroege detectie bij kinderen en jongeren. Toch is dat nodig om escalatie op latere leeftijd te voorkomen. Problemen met mentale gezondheid ontstaan vaak als je nog minderjarig bent. En hoe later je ingrijpt, hoe meer ingrijpend de zorg moet zijn. Als minderjarigen niet de zorg en ondersteuning krijgen die ze nodig hebben, worden problemen vaak groter en brengt dat een zware maatschappelijke en economische kost met zich mee.

Vijf uur per dag in de schoolbus

In het begin van het schooljaar 2020-2021 kreeg het Kinderrechtencommissariaat opnieuw veel meldingen van ouders, scholen en internaten dat kinderen in het buitengewoon onderwijs soms vijf uur per dag in de bus zitten om naar school te gaan.

Het hele jaar door komen daar meldingen over en zo gaat dat al jaren. In het begin van het schooljaar werd het alleen maar erger door een nieuwe coronamaatregel:

lagerschoolkinderen moesten in een andere bus dan scholieren. Nóg langere busreizen dus. Zeker voor kinderen met een extra kwetsbaarheid is dat niet vol te houden. Ouders zitten soms letterlijk met de handen in het haar:

Elke dag opstaan om kwart over vijf?

Mijn dochter is 11 en startte vandaag in het eerste jaar buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4, type 9. Voor de bus wordt verwacht dat ze elke dag om kwart over vijf opstaat, zich klaarmaakt en om kwart over zes klaarstaat bij de bushalte. Vanmorgen kreeg ik een sms dat ze om 8.20 uur aankwam op school. Een rit van meer dan twee uur! Samen met de terugrit zit ze dan elke dag meer dan vier uur in de bus. Dat heeft een nefaste impact op haar gemoedstoestand, vermoeidheid, schoolresultaten. Vandaag kwam ze om 18.30 uur thuis. Dan moet ze nog eten, huiswerk maken, zich opfrissen. Waar is de tijd voor ontspanning en om alle indrukken te ordenen in dat vanzelf al warrige hoofdje? We hopen op begrip dat dit niet lang vol te houden is.

Het was maar een van de vele meldingen hierover. Vaak van ouders die eerst opgelucht waren dat ze een plaats gevonden hadden in een geschikte school. Maar voor wie al snel de ontzuivering kwam. Het Kinderrechtencommissariaat trok aan de alarmbel bij de ministers van Onderwijs en Mobiliteit en bij De Lijn. Al snel kon het de melders op de hoogte brengen van de beslissing om, ondanks corona, weer terug te schakelen naar 'normaal', zonder verplicht gescheiden bussen voor basis- en secundair onderwijs. Maar dan nog duren de busritten vaak erg lang.

Procedures die te lang duren, zetten levens van gezinnen stil

Schrijnend zijn ook de verontrustende signalen van niet-begeleide kinderen die op straat leven en de ellenlange wachttijden in asielpcedures.

Asielpcedure blijft aanslepen en zolang krijg ik mijn zoontje niet te zien

Amar is Syrische, Walid komt uit Libanon. Hun gezin woonde in Raqqa in Syrië, toen ze eind 2015 vluchtten voor de oorlogsgruwel van IS. 'Adam was 1 jaar en 9 maanden. De overtocht in het bootje vonden we te riskant. Daarom lieten we hem achter bij de moeder van Walid, een weduwe, met de belofte dat we hem snel zouden komen halen', zegt Amar.

We zijn nu ruim vijf jaar later. In 2017 werden ze een eerste keer uitgenodigd door het Commissariaat voor Staatlozen en Vluchtelingen. Maar hun papieren zijn nog altijd niet in orde. Amar en Walid begrijpen het niet. Ze hebben alle inburgerings- en taalcursussen gevolgd en werken alle twee in de horeca. De oma heeft het Amerikaanse staatsburgerschap en kan probleemloos naar hier vliegen, maar hun zoontje brengen lukt niet want Adam heeft geen paspoort. Hij woont al vijf jaar bij zijn grootmoeder in Beiroet, in afwachting van hereniging met zijn ouders.

Het Kinderrechtencommissariaat nam contact op met de Dienst Vreemdelingenzaken. Kort daarna kreeg het gezin een tijdelijke regularisatie zodat ze na vijf jaar werk kunnen maken van de volgende procedure: gezinshereniging.

Dringende aanbevelingen

Het Kinderrechtencommissariaat doet heel wat concrete aanbevelingen voor de overheid. Deze aanbevelingen springen eruit:

Zet de rechten en belangen van kinderen en jongeren centraal in de strijd tegen corona

We moeten er alles aan doen om kinderen en jongeren zware beperkingen te besparen. Het recht op onderwijs en op spel en vrije tijd is voor hen fundamenteel. De neveneffecten van de vorige lockdowns en het afstandsonderwijs zijn onverantwoord groot. Laat kinderrechten nooit meer in lockdown gaan, vroegen we vorig jaar. Nu zijn we een jaar verder. We kennen het virus beter. Mensen en zeker de kwetsbare groepen zijn gevaccineerd. Laat ons proberen om de impact te beperken voor kinderen en jongeren. De samenleving ging opnieuw open. Als het voor de volksgezondheid nodig is om weer strenger te zijn, moeten we naar de hele samenleving kijken, en zeker niet eerst naar scholen of de vrije tijd van kinderen en jongeren. De impact van de maatregelen is voor iedereen groot, maar voor kinderen en jongeren zijn de effecten niet meer te overzien.

Maak een prioriteit van geestelijke gezondheidszorg

Je kunt kinderrechten niet zomaar on hold zetten. Wachtlijsten afbouwen moet een blijvende beleidsprioriteit zijn.

Er zijn positieve evoluties om de aandacht en het aanbod voor psychisch welzijn van kinderen en jongeren te versterken. Denk aan de uitbreiding van de terugbetalingsmodaliteiten van de eerstelijnspsychologische zorg, de uitbreiding van de OverKop-huizen, de versterking van de mobiele crisisteams en 'één gezin-één plan'. Er kwam extra Vlaams en federaal geld, maar er is meer nodig.

Er is een andere visie nodig op psychische gezondheidszorg. Die is even belangrijk als fysieke medische zorg. De pandemie toonde hoe belangrijk de relatie is tussen omgevingsfactoren en psychisch welzijn bij jongeren. Gepaste hulp voor kinderen en jongeren is niet alleen een opdracht van de sector geestelijke gezondheidszorg of van jeugdhulp. Ook jeugdwerkers en onderwijsprofessionals worden elke dag geconfronteerd met het belang van geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren. Dat er een sterke brug moet zijn tussen onderwijs, jeugd en welzijn is evident. Preventie door psycho-educatie en problemen op tijd detecteren en aanpakken is fundamenteel. Dat niet doen, veroorzaakt veel leed bij kinderen en jongeren en heeft een zware maatschappelijke kost.

Ten slotte is er **objectief cijfermateriaal nodig** om de geestelijke gezondheid van kwetsbare groepen zoals kinderen en jongeren te monitoren, zowel Vlaams als federaal. Welke gegevens precies verzameld moeten worden en wie daarbij betrokken moet worden, moet de overheid samen met wetenschappers bepalen. Maar zonder een kwaliteitsvolle monitoring weten we niet welke beleidsmaatregelen een gunstig effect hebben.

Daarvoor is een gebruiksvriendelijke registratietool nodig voor professionals. Anders varen we blind. Ook de Hoge Gezondheidsraad vraagt om een geestelijke gezondheidsbarometer.

Blijf werken aan inclusie en complementaire wegen naar inclusie in het onderwijs

Zowel voor het probleem van de lange busritten als voor het tekort aan plaatsen in het buitengewoon onderwijs moeten we blijven werken aan inclusieve trajecten in het gewone onderwijs. Scholen moeten de nodige competentie ontwikkelen en ondersteuning krijgen om leerlingen met speciale noden een kans te geven. Zo kunnen die leerlingen dichterbij huis terecht in een gewone school. Voor het buitengewoon onderwijs moet er een langetermijnvisie komen en een geografisch beter gespreid aanbod dat meer ingebed is in gewone scholen. We moeten blijven zoeken naar complementaire wegen naar inclusie. Daarnaast moet de waaier aan oplossingen van

de pilootprojecten leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs worden uitgerold in Vlaanderen.

Zet het leven van kinderen en jongeren in een context van asiel en migratie niet langer on hold

Elk jaar opnieuw krijgen we meldingen van gezinnen met kinderen of van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die lang moeten wachten op een beslissing in hun verblijfsprocedure. Dat wachten weegt op die kinderen en heeft een impact op hun toekomst. Er is de onzekerheid over de toekomst, de stress voor ouders maar ook voor kinderen als je geen papieren hebt en de problemen door geldgebrek. Ouders, professionals en vrijwilligers proberen vaak alles te doen om kinderen en jongeren de begeleiding en steun te geven waar ze recht op hebben. Maar ze zijn gefrustreerd doordat ze botsen op wachttijden.

Kortom: haal kinderen en jongeren uit de wachtkamer

Kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens besluit: 'Elk jaar worden gezinnen en kinderen en jongeren geconfronteerd met wachttijden en wachtlijsten. Maar dit jaar waren die wachtlijsten nog veel langer. Dit jaar moet voor ons een scharniermoment worden om voor eens en altijd te beslissen dat we kinderen en jongeren uit de wachtkamer halen.'

Einde bericht

Interview met de kinderrechtencommissaris?

Leen Ackaert, beleidsadviseur

leen.ackaert@vlaamsparlement.be

Mobiel: 0471-220 230- Secr.: 02-552 98 00

U kunt de voorstelling van het jaarverslag online volgen op woensdag 17 november vanaf 11 uur. [Schrijf hier in.](#)

Het hele jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat staat vanaf 17 november 2021 om 12.30 u online op: www.kinderrechtencommissariaat.be.

Opkomen voor kinderrechten

Elke dag krijgt het Vlaams Kinderrechtencommissariaat signalen van kinderen, jongeren en professionals. Het bemiddelt, onderzoekt klachten en adviseert het beleid. Altijd met het oog op de goede naleving en toepassing van kinderrechten in Vlaanderen.

Het Kinderrechtencommissariaat is de Vlaamse pleitbezorger van kinderrechten, opgericht door het Vlaams Parlement.

www.kinderrechtencommissariaat.be

@KRcommissaris

#JvKRC21